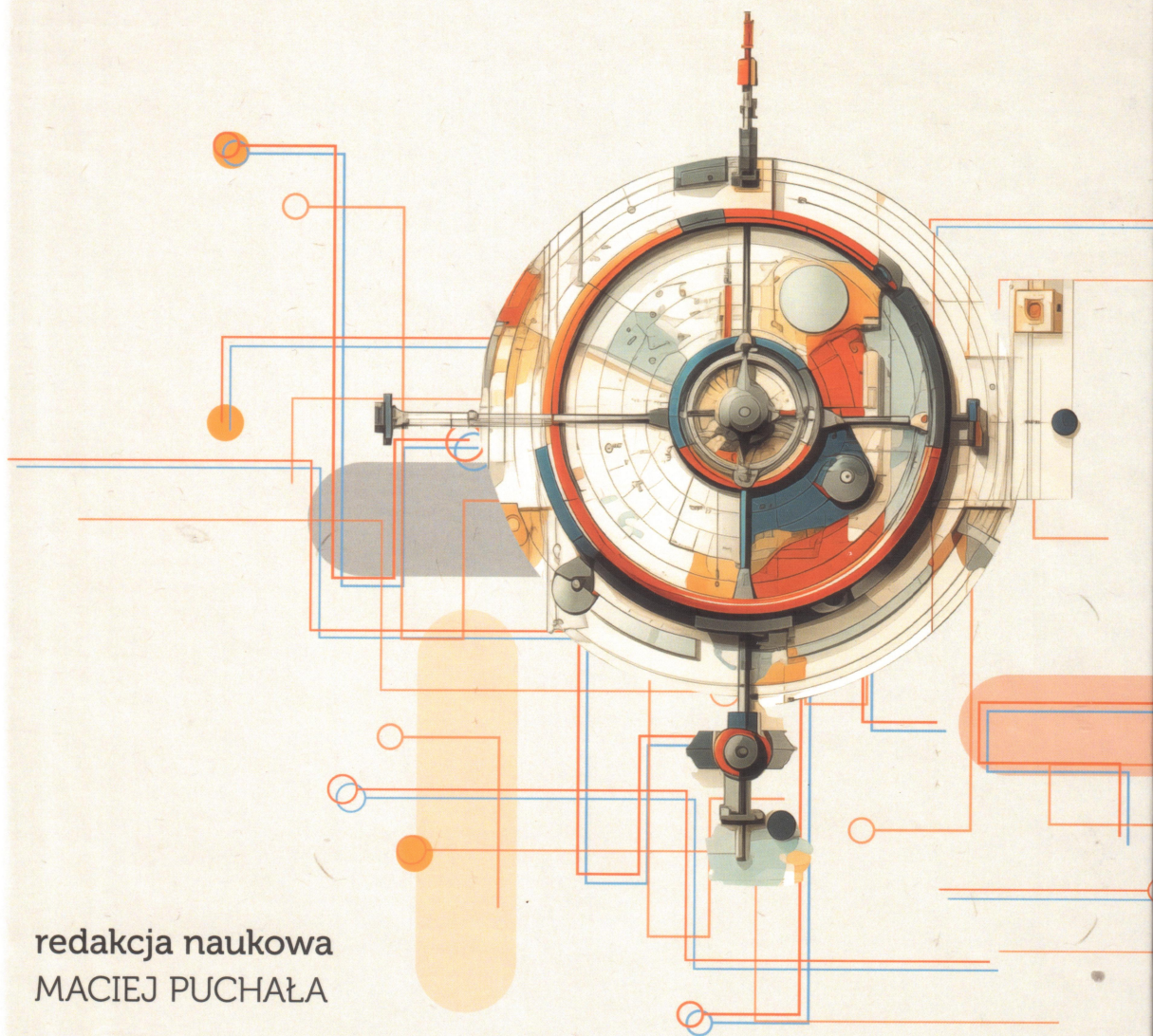

Zarządzanie bezpieczeństwem pracy w aspekcie Przemysłu 4.0 i globalnej gospodarki

redakcja naukowa
MACIEJ PUCHAŁA

wszop

Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach

ZARZĄDZANIE BEZPIECZEŃSTWEM PRACY
W ASPEKCIE ZAGROŻEŃ PRZEMYSŁU 4.0
I GLOBALNEJ GOSPODARKI

Redakcja naukowa

Maciej Puchała

KATOWICE 2024

Spis treści

- 7 Andrzej Misiołek
Słowo wstępne
- 9 Aneta Siwczyk, Marek Roszak
**Zarządzanie wiedzą jako kluczowy element wykorzystania
nowych technologii w przedsiębiorstwie produkcyjnym**
- 33 Jacek Karczewski, Joanna Kopania
**Bezpieczeństwo i higiena pracy w energetyce, w odniesieniu do
pracowników firm zewnętrznych wykonujących prace na
obiektach energetycznych**
- 49 Bohdan Mochnacki, Marek Paruch
**Numerical modeling of skin tissue heating, identification
of selected process parameters**
- 61 Jan Krmela, Vladimíra Krmelová
3D Print problem: protective face shields
- 71 Anna Bluszcz
**Współczesne wyzwania w ocenie ryzyka zawodowego – szacunkowa
ocena obciążenia psychicznego**
- 85 Olena Bryhada, Olena Sharovatova
Wypalenie emocjonalne w procesie pracy: aspekt płci
- 101 Jolanta Malinowska-Borowska
Nowe zagrożenia i wyzwania w środowisku pracy
- 111 Oleksandr Malko, Bohdan Tsymbal
**Aktualne zagadnienia zapobiegania wypadkom przy pracy
w warunkach stanu wojennego**
- 127 Anna Sikorska
**Skierowanie na badania profilaktyczne a ochrona przed
roszczeniami pracowniczymi za uszczerbek na zdrowiu**
-

Recenzent: prof. dr hab. inż. Adam Lipowczan

Projekt okładki: Magdalena Ławniczek

Copyright© Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach

ISBN: 978-83-61378-78-5

Wydawca:
Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach
www.wszop.edu.pl
wydawnictwo@wszop.edu.pl

Skład i druk: Volf Studio P.S.A.

Oleksandr Malko, Bohdan Tsymbal

AKTUALNE ZAGADNIENIA ZAPOBIEGANIA WYPADKOM PRZY PRACY W WARUNKACH STANU WOJENNEGO

Streszczenie

Na podstawie analizy wskaźników stanu wypadków przy pracy w Ukrainie na lata 2021-2023 stwierdzono, że pomimo redukcji liczby miejsc pracy w latach 2022-2023, stan wypadków przy pracy stosunkowo nie uległ zmianie. Rozbieżność ta wynika z faktu, że w latach 2022 i 2023 miały miejsce wypadki, do których doszło podczas wykonywania obowiązków służbowych, podczas działań wojennych (bombardowania, ataki raketowe i artyleryjskie, zaminowanie terytoriów i pomieszczeń, którym towarzyszyły śmierć ludzi lub zniszczenie budynków przemysłowych, budowli, szczególnie ważnych obiektów podtrzymujących życie itp.). W artykule ujawniono środki zapobiegania wypadkom podczas wykonywania przez pracowników obowiązków pracowniczych (służbowych) podczas znajdowania się w strefie wybuchów, pożarów, zniszczeń itp. Zdefiniowano także kluczowe zadania zapobiegania wypadkom przy pracy w warunkach użycia środków rażenia przez przeciwnika.

Słowa kluczowe: urazy przemysłowe, stan wojenny, profilaktyka urazów przemysłowych

Wprowadzenie

W dniu 24 lutego 2022 roku Ukraina doświadczyła inwazji wojskowej na pełną skalę ze strony sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej. W ciągu roku

działania wojenne miały miejsce w dużej części kraju i spowodowały uszkodzenia obiektów zlokalizowanych w obwodzie kijowskim, czernihowskim, sumskim, charkowskim, ługańskim, doneckim, zaporoskim, chersońskim i mikołajowskim. Przez cały okres agresji wojskowej Federacji Rosyjskiej na pełną skalę terytorium Ukrainy, ukraińskie wybrzeże Morza Czarnego i Azowskiego oraz znajdujące się tam ukraińskie porty morskie były i nadal są ostrzeliwane przez środki rakietowe, artyleryjskie, lotnicze i dronowe ze strony kraju agresora. Wpływem środków rażenia wojsk rosyjskich zostały dotknięte przedsiębiorstwa, instytucje i organizacje, których pracownicy zostali ranni lub zabici podczas wykonywania swoich obowiązków funkcjonalnych. Jednocześnie, pomimo znacznego spadku liczby pracowników w latach 2022-2023, wskaźniki wypadków przy pracy nie zmniejszyły się znacząco, podczas gdy wskaźnik wypadków śmiertelnych wzrósł. Wynikało to z faktu, że pracownicy stanęli w obliczu zagrożeń wynikających z warunków prowadzenia działań wojennych. Dlatego konieczne jest wdrożenie środków zapobiegających wypadkom przy pracy. Na podstawie powyższego sformułowano cel i zadania badania.

Celem tego badania jest analiza wskaźników stanu wypadków przy pracy w warunkach stanu wojennego i określenie środków zapobiegania im.

Zadania badania:

- scharakteryzowanie trendów zmiany w zatrudnieniu ludności w warunkach stanu wojennego;
- analiza zmian w poziomie wypadków przy pracy w latach 2022-2023;
- identyfikacja działań zapobiegających wypadkom przy pracy w warunkach stanu wojennego.

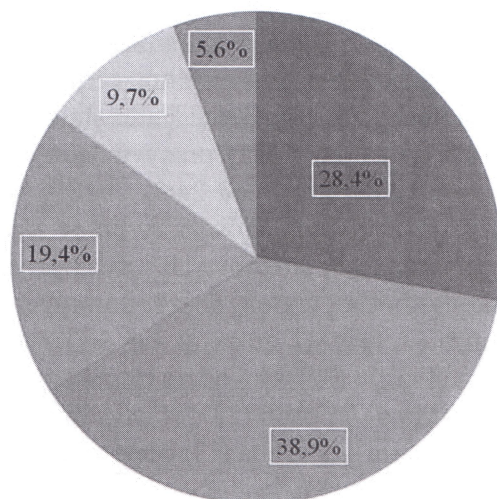
Nowość naukowa pracy polega na tym, że po raz pierwszy ujawniono związek między zatrudnieniem ludności a poziomem wypadków przy pracy w latach 2022-2023.

Praktyczne znaczenie pracy polega na tym, że identyfikuje ona środki zapobiegania wypadkom przy pracy w warunkach stanu wojennego i przedstawia ich charakterystykę.

1. Związek zatrudnienia ludności z poziomem wypadków przy pracy w latach 2022-2023

Otwarta agresja Rosji przeciwko Ukrainie spowodowała znaczące zmiany w działalności przedsiębiorstw w naszym kraju. W latach 2022-2023 52,8% przedsiębiorstw Ukrainy skróciło swoją działalność, 23,6% całkowicie zaprzestało pracy, a 2% przedsiębiorstw zostało zmuszonych do opuszczenia regionów aktywnych działań wojennych. Tylko 16,7% przedsiębiorstw stwierdziło, że ich działalność nie uległa znaczącym zmianom, z wyjątkiem wprowadzenia dodatkowych środków zapewniających bezpieczeństwo pracowników. Normalny tryb pracy swoich pracowników utrzymało tylko 9,7% przedsiębiorstw. W 38,9% przedsiębiorstw pracownicy wzięli urlop lub zrezygnowali z pracy. Ponadto 19,0% przedsiębiorstw zgłosiło, że część ich pracowników pracuje zdalnie (którzy mają taką możliwość), co koreluje z 16,7% przedsiębiorstw, które nie doświadczyły krytycznych zmian, a łączna liczba pracowników wykonujących pracę w trybie zdalnym wyniosła 19,4%. Tylko niewielka liczba pracowników (5,6%) zmieniła swój tryb pracy ze względu na inne okoliczności (elastyczne godziny pracy, nocne zmiany itp.). Wpływ działań wojennych na tryb pracy pracowników przedstawiono na rysunku 1 [1].

Rys. 1. Wpływ działań wojennych na tryb pracy pracowników

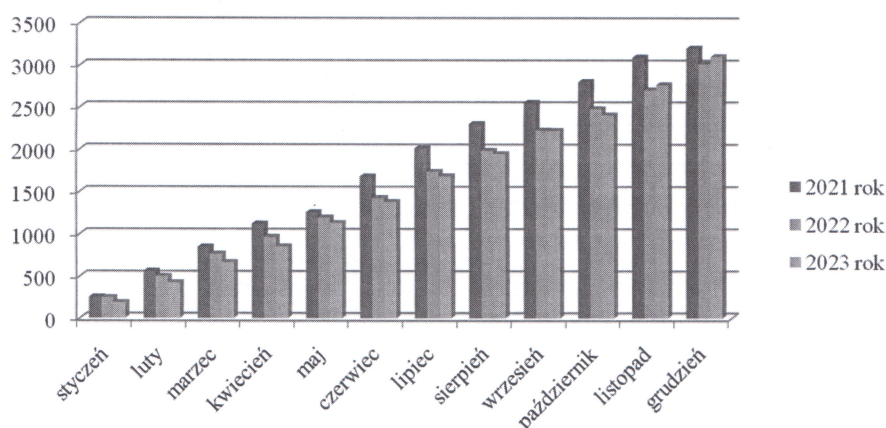

Wraz z wybuchem wojny oraz w warunkach wojny, funkcjonowanie podmiotów gospodarczych stało się znacznie bardziej skomplikowane, nawet w obszarach warunkowo bezpiecznych, co wpłynęło na stan wypadków przy pracy. Wynika to z faktu, że pracownicy nagle stanęli w obliczu nieznanych dotąd i nieprzewidywalnych zagrożeń. Ich środowisko pracy stało się nagle bardzo niebezpieczne. W takich okolicznościach powstała konieczność w bardzo szybkim reagowaniu na alarmy przeciwlotnicze i schronieniu się w celu zapewnienia zachowania życia i zdrowia pracowników. Często jest to jednak niemożliwe ze względu na brak schronów lub brak czasu na ich zajęcie. Ponadto praca pracowników przedsiębiorstw użyteczności publicznej odbywa się zazwyczaj w ekstremalnych warunkach, w obiektach mieszkalnych lub infrastruktury krytycznej. Dla pracowników działania wojenne stają się realnym czynnikiem niebezpiecznym, który znacząco zmienia ich warunki pracy i zwiększa ryzyko wystąpienia dodatkowych zagrożeń w środowisku pracy, które nie są typowe dla czasu pokoju.

Oczywiście sytuacja ta doprowadziła do znacznego zmniejszenia zatrudnienia ludności. Ogólnie rzecz biorąc, w Ukrainie liczba pracowników w przedsiębiorstwach pozabudżetowych spadła o 15% i wyniosła 6,65 mln osób w czwartym kwartale 2022 roku. Liczba osób zatrudnionych przez osoby fizyczne – przedsiębiorców spadła o 28% i wyniosła w czwartym kwartale 604 tys. osób. Średnio liczba pracowników zmniejszyła się o 21,5% [2].

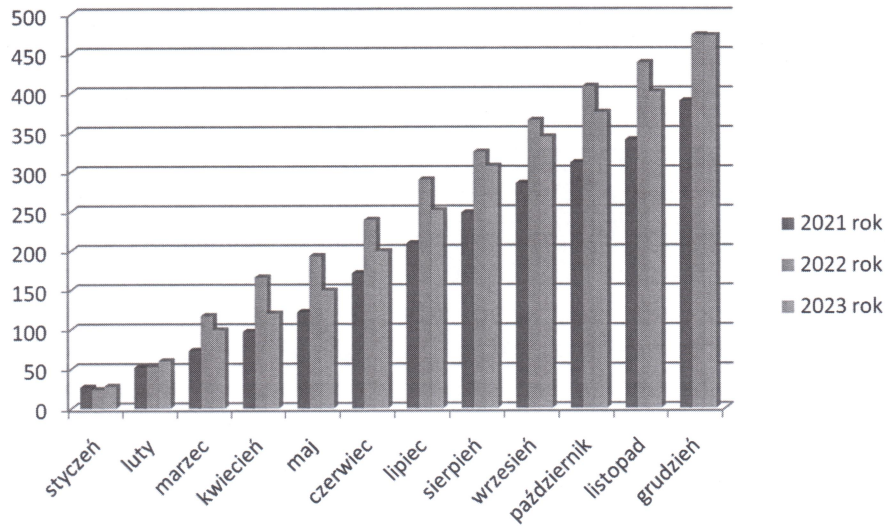
W takich warunkach, gdy liczba pracowników znacznie spadła, można by oczekiwać odpowiednio również znacznego obniżenia poziomu wypadków przy pracy. Tak się jednak nie stało, o czym świadczą dane dotyczące stanu wypadków przy pracy w latach 2021-2023, które przedstawiono na rys. 2. W okresie od 24.02.2022 r. do 1.01.2023 r. zarejestrowano 392 zgłoszenia wypadków przy pracy zaistniałych w trakcie wykonywania obowiązków służbowych i związanych z działaniami wojennymi. Znaczącą liczbę takich poszkodowanych zarejestrowano w Kijowie – 61 osób (w tym 42 ze skutkiem śmiertelnym), obwodzie dnipropetrowskim – 99 osób (32), obwodzie charkowskim – 78 osób (16), obwodzie mikołajowskim – 76 osób (28), obwodzie doneckim – 70 osób (12) i obwodzie zaporoskim – 1 osoba (13) odpowiednio [3].

Rys. 2. Stan wypadków przy pracy w latach 2021-2023 (liczba osób)

Analiza przedstawionych danych pokazuje, że w 2022 roku w porównaniu do 2021 roku, poziom wypadków przy pracy spadł o 14%, a w 2023 roku o 8,6%. Oznacza to, że w porównaniu do 2021 roku tempo spadku liczby pracowników przewyższa tempo spadku poziomu wypadków przy pracy. Należy również zauważyć, że pomimo zmniejszenia liczby pracowników, liczba wypadków w 2023 roku w porównaniu do 2022 roku wzrosła. Taka sytuacja z wypadkami przy pracy wynika z faktu, że w 2023 roku przeciwnik w większości przypadków przeprowadził zmasowane ataki rakietowe na przedsiębiorstwa kompleksu wojskowo-przemysłowego i obiekty infrastruktury krytycznej, których pracownicy znajdowali się w swoich miejscach pracy. Wypadki, którym ulegli pracownicy, miały miejsce w trakcie wykonywania przez nich obowiązków służbowych i były związane z prowadzeniem działań wojennych. Jednocześnie poziom wypadków przy pracy ze skutkiem śmiertelnym znacznie wzrósł (rys. 3) [3].

Rys. 3. Stan wypadków przy pracy ze skutkiem śmiertelnym w latach 2021-2023 (liczba osób)

2. Wypadki przy pracy w warunkach stanu wojennego i zagrożenia ich powstania

Główne branże i rodzaje pracy narażone na urazy to: opieka zdrowotna – 52,7% (2020 osób rannych, w tym 31 ze skutkiem śmiertelnym); górnictwo i wydobywanie – 12,1% (465 osób, w tym 19 ze skutkiem śmiertelnym). Wraz z transportem, magazynowaniem, działalnością pocztową i kurierską liczba osób poszkodowanych w tych branżach stanowi 74,3% łącznej liczby poszkodowanych. Wśród przedsiębiorstw o najwyższym poziomie wypadków przy pracy są „DTEK Pawłogradwugilla” Prywatna S.A. (132 wypadki ubezpieczeniowe), komunalne przedsiębiorstwo niekomercyjne „Miejski Szpital Kliniczny Chorób Zakaźnych” w Odesie (68 wypadków), komunalne przedsiębiorstwo niekomercyjne „Kirowogradzki Obwodowy Szpital Kliniczny” (64 wypadki) i komunalne przedsiębiorstwo niekomercyjne „Czernihowski Miejski Szpital Kliniczny nr 2” (50 wypadków). Głównymi przyczynami wypadków ubezpieczeniowych były przyczyny organizacyjne – 45,5%. Z przyczyn technogennych, naturalnych, środowiskowych i społecznych miało miejsce 37% wypadków, 13,1% z przyczyn psychofizjologicznych, a z przyczyn technicznych 4,4%. Najwięcej wypadków ubezpieczeniowych miało miejsce w Kijowie (12,1%), obwodzie dnipropetrowskim (10,9%), lwowskim

(6,8%)
(5,0%)
nej licz

Wśród

• w

d

w

ca

i

bu

• w

sj

a

• w

C

ni

Znac

w waru

stwa):

• os

• po

an

• os

• at

• w

• za

w

• os

• na

• pr

• ek

pr

• za

3. Z

stan

Zapoł

staje się

(6,8%), odeskim (5,9%), doneckim (5,8%), czerkaskim (5,3%), kijowskim (5,0%) i wołyńskim (4,9%). Właśnie na te regiony przypada 56,7% łącznej liczby osób rannych przy pracy w Ukrainie [4].

Wśród wypadków najczęstsze są wypadki grupowe, na przykład:

- w dniu 10.03.2023 r. w wyniku ostrzału raketowego w obwodzie dnipropetrowskim podczas wykonywania obowiązków służbowych na odcinku kolejowym zginęło 2 monterów torów. Kierowca wagonu, kierowca wózka stacjonarnego, 2 monterów torów i elektromonter sieci trakcyjnej odnieśli urazy spowodowane wybuchem miny o charakterze nieśmiertelnym [5];
- w dniu 21 października 2023 r. podczas pocisku raketowego Rosji w terminal Nova Poshta w pobliżu Charkowa, zginęło sześciu a zostało rannych 17 pracowników spółki [6];
- w dniu 09.04.2024 r. rosyjskie wojsko wystrzeliło w kierunku Charkowa amunicję planistyczną UMPB-30D. W wyniku uderzenia rannych zostało czterech pracowników przedsiębiorstwa [7].

Znaczącymi zagrożeniami, które powodują dodatkowe obrażenia w warunkach wojny stały się następujące zdarzenia (niebezpieczeństwa):

- ostrzał/uderzenia raketowe i artyleryjskie;
- poderwanie na minie, amunicji, która nie wybuchła i porzuconej amunicji;
- ostrzał z broni strzeleckiej, w tym broni automatycznej;
- atak lotniczy/bombardowanie lotnicze;
- wybuch (jego fala uderzeniowa);
- zawalenie się budynku (zniszczenie konstrukcji budowlanych) w wyniku bombardowania/ataku raketowego;
- ostrzał z czołgu/transportera opancerzonego;
- najechanie czołgu na pojazd;
- przemoc fizyczna (uprowadzenie i tortury);
- eksplozja zbiorników z surowcami, komponentami i gotowymi produktami;
- zapobieganie wypadkom przy pracy w warunkach wojennych.

3. Zapobieganie wypadkom przy pracy w warunkach stanu wojennego

Zapobieganie wypadkom przy pracy w warunkach stanu wojennego staje się szczególnie istotne i wymaga pilnych rozwiązań, w szczegól-

ności wsparcia metodycznego dla działalności podmiotów gospodarczych. W celu stworzenia bezpiecznych i nieszkodliwych warunków pracy w przedsiębiorstwach o różnych formach własności i działalności gospodarczej opracowywane są środki zapobiegawcze, które przewidują priorytetowe środki w zakresie zapobiegania wypadkom przy pracy i zmniejszania ryzyka urazów pracowników, zadania, terminy ich realizacji, niezbędne zasoby do ich realizacji oraz metody kontroli wdrażania środków. Środki zapobiegania wypadkom przy pracy są opracowywane na podstawie analizy konkretnych sytuacji i warunków pracy.

Głównym zadaniem zapobiegania wypadkom przy pracy w warunkach stanu wojennego jest opracowanie przez pracodawców środków mających na celu zmniejszenie poziomu urazów związanych z konkretną produkcją. Dużą uwagę zwraca się na wdrażanie pozytywnych doświadczeń podmiotów gospodarczych w tworzeniu zdrowych i bezpiecznych warunków pracy. W tym celu przeprowadzane jest niezbędne informacyjne i metodyczne wsparcie przez Państwową Służbę Ukrainy ds. Pracy (zwaną dalej Derżpracy) i inne właściwe organy. Bardzo skuteczną w tym zakresie jest praca wyjaśniająca wśród pracowników, która jest prowadzona przez przedstawicieli służby ochrony pracy na co dzień, z uwzględnieniem specyfiki każdego miejsca pracy. Im szybciej pracownik zda sobie sprawę i rozpozna zbliżające się zagrożenie zawodowe podczas wykonywania swoich obowiązków służbowych w warunkach działań wojennych (bombardowania, ostrzały rakietowe i artyleryjskie, minowanie terytoriów i pomieszczeń, inne nielegalne działania, masowe akty terrorystyczne, które spowodowały śmierć ludzi), tym bezpieczniejsze staną się jego warunki pracy, a to jest kluczowy czynnik w zapobieganiu wypadkom przy pracy.

Skutecznej pomocy w wypełnianiu powyższych zadań udzielają międzynarodowe i lokalne organizacje humanitarne poprzez prowadzenie pracy wyjaśniającej, szkoleń i agitacji wizualnych dla ludności i pracowników podmiotów gospodarczych. Ścisła współpraca między organizacjami humanitarnymi a państwowymi władzami wykonawczymi w dziedzinie zapewnienia bezpieczeństwa pracy jest niezwykle ważna, ponieważ bez niej istnieje duże prawdopodobieństwo, że podejścia i metody zarządzania bezpieczeństwem będą rozwijać się lokalnie, powoli i równoległe, bez niezbędnej wymiany wiedzy i doświadczeń.

Pilnym zadaniem w zakresie zapobiegania wypadkom przy pracy w warunkach stanu wojennego jest prowadzenie przez administrację

i kierowników jednostek strukturalnych przedsiębiorstwa skutecznej kontroli operacyjnej nad stanem ochrony pracy pracowników w czasie alarmu powietrznego. Jednocześnie sprawdzana jest zgodność stanu stanowisk pracy, dróg ewakuacyjnych, schronów i ukryć z wymaganiami skutecznej ochrony pracowników w warunkach stosowania środków rażenia przez przeciwnika.

W celu uniknięcia lub zminimalizowania skutków zagrożeń w czasie stanu wojennego oraz zapewnienia konstytucyjnych praw pracowników do odpowiednich i bezpiecznych warunków pracy, ustawodawstwo zobowiązuje pracodawcę do zapewnienia podjęcia niezbędnych środków zapobiegawczych stosownie do zmieniających się okoliczności. Głównymi środkami zapobiegającymi wypadkom, które mogą wystąpić w wyniku prowadzenia działań wojennych w trakcie wykonywania przez pracowników obowiązków pracowniczych (służbowych), są następujące:

- informowanie pracowników o działaniach i środkach bezpieczeństwa podczas alarmów przeciwlotniczych;
- zapewnienie skutecznej kontroli nad ścisłym wykonaniem przez pracowników środków przewidzianych do podjęcia w przypadku alarmu przeciwlotniczego;
- prowadzenie szkoleń w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej poszkodowanym wskutek prowadzenia działań wojennych.

Ważnymi zadaniami w zapobieganiu wypadkom przy pracy i ochronie pracowników w warunkach stosowania środków rażenia przez przeciwnika są szkolenie i sprawdzenie wiedzy:

- urzędników, specjalistów służby ochrony pracy, członków komisji ds. ochrony pracy;
- urzędników odpowiedzialnych za stan techniczny i bezpieczną eksploatację sprzętu wysokiego ryzyka oraz bezpieczne wykonywanie prac wysokiego ryzyka w zakresie odpowiednich normatywnych aktów prawnych dotyczących ochrony pracy;
- pracowników wykonujących prace wysokiego ryzyka i tych, w których przypadku wymagana jest selekcja zawodowa – w zakresie bezpiecznego wykonywania pracy.

Warto zauważyć, że jednym z rodzajów szkoleń BHP jest zapewnienie terminowych i wysokiej jakości instruktaży pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy na ich stanowiskach pracy. Podczas takich instruktaży szczególna uwaga skupiona jest na kwestiach szybkiego

zajęcia schronisk. Pracownikom przypomina się również o procedurach postępowania w przypadku wystąpienia ewentualnych sytuacji niebezpiecznych i awaryjnych, a także przekazuje się im informacje na temat udzielania podstawowej pomocy medycznej w przypadku obrażeń pracownika, warunków wykonywania prac wysokiego ryzyka itp.

Pilną kwestią zapewnienia bezpieczeństwa pracy w przedsiębiorstwie jest organizacja i przeprowadzenie wstępnych (w momencie zatrudnienia) i okresowych (w trakcie działalności pracowniczej) badań lekarskich pracowników, a także bezpłatne zapewnienie specjalnej odzieży, specjalnego obuwia i innych środków ochrony indywidualnej zgodnie z ustalonymi normami.

Swój wkład w zapobieganie wypadkom przy pracy w warunkach stanu wojennego wnoszą pracownicy poprzez sumienne przestrzeganie wymagań aktów normatywnych dotyczących ochrony pracy, sprawdzanie przed rozpoczęciem pracy stanu ukryć, środków ochrony pod kątem spełniania wymagań aktów normatywnych dotyczących ochrony pracy, niepodjęcie pracy na niesprawnym sprzęcie, nienaruszanie wymagań instrukcji ochrony pracy i bezpiecznej obsługi sprzętu oraz niepozostawianie obojętnym na naruszanie wymagań bezpieczeństwa przez innych pracowników.

Pracodawca jest zobowiązany zapewnić ściśle przestrzeganie przez pracowników wymogów dyscypliny pracy i produkcji, a w razie potrzeby stosować środki oddziaływania materialnego i administracyjnego wobec osób naruszających dyscyplinę pracy i produkcji. Biorąc pod uwagę specyfikę działalności przedsiębiorstwa w warunkach stanu wojennego, musi on przeprowadzać regularne szkolenia w zakresie ochrony pracy. Głównymi zadaniami szkolenia w zakresie zapobiegania wypadkom przy pracy jest promowanie bezpiecznych warunków pracy, informowanie pracowników o ich prawach i obowiązkach w zakresie bezpieczeństwa pracy, rozpowszechnianie pozytywnych doświadczeń w tworzeniu zdrowych i bezpiecznych warunków pracy na określonych stanowiskach pracy, zapobieganie awariom, wypadkom przy pracy i chorobom zawodowym oraz informowanie o przyjętych normatywnych aktach prawnych dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy oraz środkach ochrony zbiorowej i indywidualnej, procedurze ich stosowania i udzielania pierwszej pomocy medycznej poszkodowanym w wyniku wypadku.

Opró
czące po
wypadko

- zap
pop
mu
z w
i tre
neg
- w c
dow
zost
- prze
inży
twor
ków
- do i
stwa
tody
i sto

Istotną
dzenie wy
dzenie wy
doświadc
w latach
17.04.2019
padków, ch
Zgodnie
podobnym
jące:

- ustale
do za
- ustale
dziły
- oprac

Biorąc p
doprowdzi
w życiu pu

Oprócz powyższego, można przedstawić następujące sugestie dotyczące podniesienia skuteczności działalności w zakresie zapobiegania wypadkom przy pracy:

- zapobieganie wypadkom w przedsiębiorstwach można osiągnąć poprzez przejście od odrębnych, izolowanych działań do systemu planowego, ukierunkowanego zarządzania tą działalnością z wyraźnym określeniem dla każdej jednostki strukturalnej listy i treści zadań oraz funkcji zarządzania w warunkach stanu wojennego;
- w celu zapewnienia natychmiastowej pomocy finansowej poszkodowanym w wyniku wypadków w przedsiębiorstwach powinny zostać utworzone fundusze ochrony pracy;
- przedsiębiorstwa powinny zapewniać systematyczne wsparcie inżynierskie dla systemu zarządzania ochroną pracy poprzez tworzenie dodatkowych schronów dla jego elementów i pracowników;
- do instruktaży i szkolenia pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy należy stosować nowoczesne aktywne metody szkolenia z uwzględnieniem warunków stanu wojennego i stosowania środków rażenia przez przeciwnika.

Istotną rolę w systemie środków zapobiegawczych odgrywa dochodzenie wypadków. Jednocześnie w warunkach stanu wojennego dochodzenie wypadków ma swoją specyfikę. Biorąc pod uwagę odpowiednie doświadczenie zdobyte podczas wydarzeń na wschodzie naszego kraju w latach 2014-2015, Uchwała Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 17.04.2019 r. nr 337 określa procedurę dochodzenia i rejestrowania wypadków, chorób zawodowych i awarii przy pracy (dalej – Procedura) [8].

Zgodnie z tą Procedurą, celem takiego dochodzenia jest zapobieganie podobnym zdarzeniom w przyszłości. Zadania dochodzenia są następujące:

- ustalenie warunków, okoliczności i przyczyn, które doprowadziły do zaistnienia wypadków;
- ustalenie kręgu osób, których działania lub zaniechania doprowadziły do wypadków;
- opracowanie środków zapobiegających wypadkom.

Biorąc pod uwagę pilną potrzebę rozszerzenia listy zdarzeń, które doprowadziły do wypadków, lista została rozszerzona o takie zdarzenia w życiu publicznym, jak wypowiedziana i niewypowiedziana wojna,

akty terrorystyczne, nielegalne działania osób trzecich itp. W związku z tym wypadki, które zdarzają się pracownikom w trakcie wykonywania przez nich obowiązków pracowniczych (służbowych) w wyniku powyższych zdarzeń, niezależnie od jednoczesnej obecności wpływu czynników niebezpiecznych, szkodliwych lub innych czynników produkcyjnych, podlegają dochodzeniu zgodnie z wymogami Procedury, a następnie zapewnieniu przez państwo konstytucyjnych gwarancji realizacji przez ubezpieczonych ich praw do ochrony socjalnej.

Procedura prowadzenia dochodzenia wypadków podczas działania reżimu prawnego stanu wojennego (nadzwyczajnego) w Ukrainie lub w jej odrębnych miejscowościach jest określona w Uchwale Gabinetu Ministrów z dnia 20 stycznia 2023 r. nr 59. Zgodnie z tym normatywnym aktem prawnym wypadki, które wystąpiły u pracowników podczas pracy w wyniku działań wojskowych, podlegają specjalnemu dochodzeniu, niezależnie od stopnia ciężkości odniesionych obrażeń. Procedura dochodzenia wypadków, którym ulegli pracownicy w wyniku obrażeń odniesionych podczas działań wojennych, określona w Procedurze, jest taka sama jak w przypadku wszystkich innych rodzajów wypadków. Jednocześnie, z uwagi na stan wojenny i realne zagrożenie, zaleca się, aby decyzje o powołaniu specjalnej komisji i przeprowadzeniu dochodzenia w każdym konkretnym wypadku były podejmowane w oparciu o względy bezpieczeństwa członków specjalnej komisji i możliwości przeprowadzenia dochodzenia. Jednocześnie zmniejszono skład specjalnej komisji do dochodzenia wypadków, a także uproszczono mechanizm sporządzenia dokumentów na podstawie wyników dochodzenia. Obecnie możliwe jest zdalne przeprowadzenie posiedzenia komisji ds. dochodzenia wypadku oraz podpisanie protokołów i raportu dochodzenia wypadku przez pracujących członków komisji.

Kierownik organizacji, który powołał komisję, może podpisywać raport z dochodzenia, stosując kwalifikowany podpis elektroniczny. Dochodzenia wypadków z poważnymi obrażeniami, w tym wypadków z możliwą niepełnosprawnością, są przeprowadzane przez komisję przedsiębiorstwa bez odpowiedniego pisemnego zlecenia Państwowej Służby Ukrainy ds. Pracy (Derżpracy). Okres dochodzenia może zostać rozsądnie przedłużony bez uzgodnienia z Derżpracy. Jeśli przeprowadzenie dochodzenia nie jest możliwe ze względu na zagrożenie życiu i zdrowiu członków komisji, proponuje się rejestrowanie, gromadzenie i dokumentowanie informacji otrzymanych lub znanych o wypadkach przy pracy

w jak największym stopniu w celu ich dalszego dochodzenia zgodnie z wymogami Procedury po normalizacji sytuacji [9].

Pozytywny wpływ na gromadzenie doświadczeń w dziedzinie zapobiegania wypadkom przy pracy ma decyzja rządu Ukrainy o zawieszeniu na okres działania stanu wojennego kontroli biznesu, w tym w zakresie przepisów prawa pracy i bezpieczeństwa i higieny pracy. W tym czasie biznes musi przystosować się do pracy w warunkach wojny. Ponadto, w celu zagwarantowania praw pracowniczych pracowników i doradzania im w kwestiach bezpieczeństwa, inspektorzy ochrony pracy Derżpracy i organów terytorialnych Funduszu Emerytalnego Ukrainy przez cały okres stanu wojennego odwiedzają podmioty gospodarcze i zapewniają im wsparcie informacyjne [9].

Jednocześnie nie wszyscy pracodawcy stosowali się do zaleceń inspektorów pracy, co skutkowało wzrostem liczby naruszeń przepisów prawa pracy, w tym bezpieczeństwa i higieny pracy. W związku z tym, zgodnie z wymogami Uchwały Gabinetu Ministrów z dnia 13.03.2022 r. nr 303 obecnie przywrócono częściowo prawo do przeprowadzania kontroli, ale tylko w tym w przypadku wystąpienia wypadku przy pracy [10].

Wnioski

Jednym z najważniejszych elementów bezpieczeństwa i higieny pracy jest zapobieganie wypadkom przy pracy. Podjęcie środków zapobiegawczych mających na celu zapobieganie wypadkom przy pracy w warunkach czasu wojennego jest zadaniem szczególnie pilnym i wymaga pilnych rozwiązań, w szczególności wsparcia metodycznego działalności podmiotów gospodarczych. W celu stworzenia bezpiecznych i nieszkodliwych warunków pracy w przedsiębiorstwach o różnej formie własności i działalności, opracowywane są priorytetowe środki zapobiegające wypadkom przy pracy i zmniejszające ryzyko urazów pracowników.

Głównym zadaniem zapobiegania wypadkom przy pracy w warunkach stanu wojennego jest opracowanie przez pracodawców środków mających na celu zmniejszenie poziomu urazów związanych z konkretną produkcją. Główne środki zapobiegające wypadkom, które mogą wystąpić w wyniku prowadzenia działań wojennych podczas wykonywania przez pracowników obowiązków pracowniczych (służbowych), obejmują: szkolenie i instruktaż pracowników oraz kontrola ich działalności; środki materialnego i administracyjnego oddziaływania na osoby naruszające dyscyplinę pracy i produkcji itp.

Literatura

1. *Działalność przedsiębiorstw krajowych podczas wojny w Ukrainie: badanie rzeczywistego stanu i potrzeb* (lipiec 2022 r.) – Kijów: Centrum Efektywnego Wykorzystania Zasobów i Czystszej Produkcji, 2022 r., s. 23.
2. M. Sudakov, L. Lisohor. *Rynek pracy Ukrainy 2022-2023: stan, trendy i perspektywy*. Państwowa Służba Zatrudnienia Ukrainy, Federacja Pracodawców Ukrainy, Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Fundusz Solidarności Międzynarodowej (Solidarity Fund PL), 2023, s. 167.
3. *Bezpieczeństwo i zdrowie w pracy w czasie wojny i po wojnie. Doświadczenia Ukrainy w warunkach rosyjskiej agresji*. Międzynarodowa Organizacja Pracy, Państwowa Służba Ukrainy ds. Pracy, marzec 2023, 198 s. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/genericdocument/wcms_856143.pdf
4. Kyrylenko T. *Podczas wojny: ilu Ukraińców ginie i zostaje rannych w pracy*. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/pid-chas-vijni-skilki-ukrajintsiv-hinut-i-travmujutsja-na-roboti.html>
5. *Na Dnipropetrowszczyźnie wróg uderzył w tory i sieć kontaktową*. URL: <https://www.railway.supply/uk/na-dnipropetrovshhini-vorog-pocziliv-u-kolii-ta-kontaktnu-merezhu/>
6. *Uderzenie Rosji na terminal Nova Poshta pod Charkowem*. URL: uspilne.media/kharkiv/599503-naslidki-udaru-po-terminalu-novoi-posti-golovni-novini-harkivsini-22-zovtna-hronika/
7. *Rosja uderzyła w cywilne przedsiębiorstwo w Charkowie*. URL: https://lb.ua/society/2024/04/09/607645_rosiya_vdarila_tsivilnomu.html
8. Uchwała Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 17 kwietnia 2019 r. nr 337 „W sprawie zatwierdzenia Procedury dochodzenia i rejestrowania wypadków, chorób zawodowych i awarii przy pracy”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text>
9. Uchwała Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 20 stycznia 2023 r. nr 59 „W sprawie zatwierdzenia zmian w Procedurze dochodzenia i rejestrowania wypadków, chorób zawodowych i awarii przy pracy”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2023-p#Text>
10. Uchwała Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 13 marca 2022 r. nr 303 „O zniesieniu środków nadzoru (kontroli) państwowego i państwowego nadzoru rynkowego w warunkach stanu wojennego”. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP220303>

CURRENT ISSUES OF PREVENTING ACCIDENTS AT WORK UNDER MARTIAL LAW CONDITIONS

Abstract

Based on the analysis of the indicators of occupational injuries in Ukraine for 2021-2023, it was found that despite the reduction in the number of jobs in 2022-2023, the state of occupational injuries has not changed relatively. This discrepancy is due to the fact that in 2022 and 2023, there were accidents that occurred in the performance of labour duties, during military operations (bombings, rocket and artillery attacks, mining of territories and premises, accompanied by the death of people or destruction of industrial buildings, structures, critical life support facilities, etc.) The article describes measures to prevent accidents in the performance of labour (official) duties by employees while in the zone of explosions, fires, destruction, etc. The key tasks of preventing occupational injuries in the event of enemy use of munitions are also identified.

Keywords: industrial trauma, martial law conditions, prevention of industrial injuries

Nota o Autorach

Oleksandr Malko, kandydat nauk wojskowych
Narodowy Uniwersytet Obrony Cywilnej Ukrainy

Bohdan Tsymbal, dr. nauk z administracji państwowej
Narodowy Uniwersytet Obrony Cywilnej Ukrainy